

EL PAPER DE LA VETERINÀRIA EN LA GLOBALITZACIÓ ALIMENTÀRIA

VALENTI CANAL FONT. VETERINARI.

CONSULTOR AGROALIMENTARI PER PAÏSSOS DE L' EST

Segons publica l'OMS, dels 6.838 milions d'éssers humans que viuen al planeta Terra, cal tenir en compte que: un 17% presenten sobrepès , el 5% són obesos i per altra part el 15% estan desnodrits.

A la vegada cal plantejar-se que per alimentar bé la població humana global serà necessari reduir,dins certs límits la producció de carn, per poguer dedicar a l'alimentació humana part dels cereals i la soja que avui consumeixen els animals. Durant l' ultim segle s' han format veritaders desequilibris perquè sembla que ja produïm el necessari per alimentar tota la població però esta mal repartit , tenim:

-països desenvolupats: són els anomenats del primer món amb sobrepes en la població i un consum de carn molt alt.

-països que anomenem en desenvolupament, està lluitant per assolir el camí de la riquesa i del benestar alimentar

-països de la fam:que estan per sota dels nivells de subsistència mínima

Com a veterinaris les zoonosis ens preocupen com a sanitaris, ja que representem la salvaguarda de la salut humana de malalties transmeses per animals o els seus productes. A la vegada també ens preocupen com a un factor econòmic que afecta a la població.

Amb l'arribada dels europeus a Amèrica s'inicia un intercanvi clar d'agents patògens: virus, bacteris, fongs i paràsit, microorganismes que causen patologies en medicina vegetal, animal i humana, entre Europa i Amèrica. Degut a l'increment de la globalització actual això pot tornar a passar en qualsevol moment

Les malalties transmissibles no coneixen fronteres ni límits, i de la mateixa forma que es controlen temporalment o desapareixen,sempre en sorgeixen o se n'introdueixen altres de noves.

Recordem els problemes que va patir UK als anys 2000 amb la manca de veterinaris per fer front a la malaltia de vaques bogues i que només va poder fer front gràcies a "l'importació" de professionals d'arreu d'Europa__per poguer fer front a un problema sanitari greu amb un origen animal .

Hem preguntat si estem davant un nou repte per la nostra professió en el sentit que les malalties que estem acostumats a tractar a les nostres granges ja no són locals sinó que ara ja són mundials?

Que passarà en el futur amb productes que vénen de països en vies de desenvolupament? Cada vegada Europa produeix menys i en molts països l' exportació agropecuària és el més fàcil o l'única forma aconseguir entrada de divises.

Els productes alimentaris elaborats en el primer món, en un futur immediat no representaran problemes dins de la seguretat alimentària, el seu control és i serà exhaustiu. La reglamentació és àmplia i s'aplica correctament per part de les empreses existeix una traçabilitat perfecta de la cadena alimentària i una aplicació correcta de l'anàlisi de riscos i punts crítics de control (HCCP).

El problema és en els països en via de desenvolupament on el control tant de les matèries primers com en els processos de transformació no és exhaustiu. Moltes vegades no es tracta de manca de bones intencions per part d'aquests països sinó simplement de manca de recursos. Quin és nivell real de control sobre la cadena alimentaria en aquests països?

Podem considerar per exemple la situació de països que nosaltres considerem propers com són Romania i Bulgària on actualment hi ha una manca molt gran de veterinaris per ocupar les places d'inspecció alimentaria, recordem que aquests països formen part de la Comunitat Europea. Això és degut a la gran tentació que existeix pels professionals de sortir a treballar a països com Alemanya o UK que tenen una demanda de veterinaris important i que també ens afecta a nosaltres els últims anys. Però nosaltres en aquests moments tenim una contínua arribada de nous col·leges de professió de les nombroses facultats que ara mateix tenim al nostre país. Però seguirà la mateixa situació els pròxims 20 anys o ens pot passar com a aquests països que tenen una autèntica deficiència de professionals. Les solucions no són fàcils perquè el sou d'un veterinari en aquests països és de 400-500 euros quan l'oferta alguns països europeus és fàcilment 5-6 vegades superior. Els esforços per part dels estats per retenir als professionals són importants però, quan més difícil és retenir-los.

Podem reflexionar sobre un altre aspecte que crec que es interessant i es que a nivell de laboratoris a Bulgària i Romania són vells de 30-40 anys amb una inversió inexistent des de fa anys i amb acreditacions que s'han perdut al llarg dels anys i que es tornen a recuperar amb molta dificultat. I tan sols ara s'està millorant amb els fons de la UE. Podem veure que hi ha problemes, no hi ha inversió pública en laboratoris nacionals mentre els privats encara no són rendibles i per tant no existeixen. Però a la vegada la producció primària i secundària està creixent i va per davant de la capacitat d'anàlisi tant de matèries primers o productes semielaborats. Per tant les seves exportacions sempre estan en part sense que el nivell d'anàlisi complet per manca de recursos físics. Si això passa en aquests països que he utilitzat d'exemple que passa en països del tercer món d'on venen matèries primeres necessàries per nosaltres com veurem més endavant.

Si aquesta és la situació en països emergent com aquests on les estructures sanitàries són similars a les nostres amb una responsabilitat traslladada als productors alimentaris i els estats tenen una responsabilitat de supervisió. Ens hauríem de plantejar quin és el nivell real en el control sanitari en països Africans on les escoles de veterinària són absents en certs països. On a vegades ni tan sols és possible estudiar veterinària per manca de facultats. I a on moltes vegades les facultats estan molt enfocades en les clíniques i la producció animal deixen de banda el control sanitari.

Quants anys tardaran els països emergents o del tercer món a tenir una infraestructura mínima necessària per poder controlar els seus productes alimentaris que exporta?. Estic pensant en països com ara: Costa de Marfil, Ghana, Indonèsia, Madagascar, Jamaica, Malàisia, Vietnam i Etiòpia.

Si apliquen les mateixes normes sanitàries que nosaltres, amb l'increment de costos llavors hauran de ser rentables només per el diferencial de sous.

Com afecta la legislació internacional i les tendències actuals als productes alimentaris?

L'interès mediàtic sobre la seguretat alimentària ha influenciat la percepció del consumidor. Això ha produït una forta incidència sobre el consumidor generant canvis en les regulacions governamentals però tan sols en els països del primer món doncs per molts països és molt més important altres aspectes com serien els comercials.

La uniformitat legislativa entre els països podem considerar que surt de les recomanacions del CODEX ALIMENTARIUS que es ferien servir per tots el països com unes referències per crear cada legislació nacional i que existeixi les majors coincidències possibles per afavorir el comerç mundial. Podriem destacar com a referència " PRINCIPIOS GENERALES DE.HIGIENE DE LOS ALIMENTOS CAC/RCP 1969" però tinguem en compta que és tan sols una sèrie de recomanacions.

Cada país pot aplicar d'una manera més o menys acurada aquestes recomanacions en la creació de la seva pròpia legislació nacional. Hi ha una deficiència de transposició legislativa a molts països del tercer món.Com encara no hi ha una uniformitat legislativa entre els països de la UE. Si la legislació ja no es uniforme com és la realitat, moltes vegades pensem que tot el món és com nosaltres i que l'aplicació del nostre model legislatiu és universal, la realitat és que moltes vegades no hi ha cap tipus de control sobre les matèries primeres que cada vegada arriben més a la nostra cadena alimentaria

Pensem que hi ha països on l'exportació d'un sol producte representa el 80% de les exportacions del país i el 95% dels ingressos de divises amb les quals el govern es manté.Però a la vegada nosaltres també estem necessitats d' aquests productes perquè la nostra producció és 0:

-Xocolata:Costa de Marfil y Ghana: 70% de la producció mundial de cacau, després tenim.Indonèsia,Brasil,Mèxic,Vencuela,Equador,Madagascar,Jamaica

-Pebre: Jamaica és el primer productor mundial , Mèxic és el segon, després tenim Índia,Brasil, Malàisia, Indonèsia

- Cafe : (produït de forma residual a Canàries en la vall de AGAETE), Brasil es el primer productor mundial després tenim Vietnam, Colòmbia, Indonèsia,Mèxic,Índia,Etiòpia,Guatemala,Hondures,Perú

Algú es pot imaginar la nostra alimentació diària sense aquestos productes a la nostra taoula al mati.

En cas de dubte en un risc sanitari ens podem preguntar que primaran els interessos econòmics nacionals o la possibilitat d'un risc en la cadena alimentaria en un altre país. Aquests aspectes afectant de forma molt important al moviment i al comerç de productes, tant d'origen propi com d'importació.

El Reglament CEE 2092/91 diu que els organismes privats de control, per a ser autoritzats, cal que compleixin la norma europea EN-45.011 pels organismes que apliquen sistemes de certificació de producte. L'organisme de control és el que revisa tota aquesta

documentació i comprova si és o no correcta. Aquest principi obliga que l'operador s'asseguri que tant el procés com el producte final satisfan els requisits establerts.

Per tant fem que la responsabilitat sobre el producte final sigui sobre l'empresa responsable de la producció del producte mentre les autoritats sanitàries controla i revisa la documentació.

Però això que s'aplica amb èxit als països desenvolupats pot ser molt difícil d'aplicar en un país en via de creixement on les exportacions de producte alimentari es la principal font de divises. La responsabilitat de l'operador és molt relativa i l'aplicació de sancions posteriors per part del govern dels països molt minsa.

Que és el que realment consumim? Esta controlat en origen? Quines autoritats verifiquen els productors que sota la seva responsabilitat posen el seu nom als productes?

Hauríem de pensar si com a veterinaris realment podem certificar que és un producte sa, després de veure que un pernil cuït de porc que es ven a Argentina i que té en la seva fabricació han intervingut productes de 15-25 països amb legislacions diferents, amb 15-25 cossos d'inspecció veterinària diferents.... amb factors econòmics que pressionen a tots els implicats: productors, estats que controlen la sanitat, exportadors, importadors....

Situació a Catalunya

Recordem que a la nostra societat catalana a poc a poc s'assembla a la Nord Americana on l'alimentació de bàsica arriba a ser terriblement barata. Els nostres avis gastaven un 70-80 % del sou en alimentació, els nostres pares aproximadament un 50 % mentre nosaltres acceptem amb dificultat gastar 20-30 % del nostre sou.

Per tant existeix una hipocresia entre el que teòricament volem menjar i el que al final comprem. El consumidor busca sempre els productes de menys preu en el mercat que segons les tendències actuals tindran un origen cada vegada més en els països del tercer món o que s'estan desenvolupant.

Si visitem qualsevol supermercat i prenem una mica de temps en analitzar l'origen de la nostra compra veiem que de les matèries primeres i la transformació dels nostres aliments cada vegada és més global, carns de Brasil, llet de Dinamarca, cereals de USA...Etc.

En qualsevol botiga de productes ecològics a Catalunya podem veure un munt de productes alimentaris dels més exòtics amb etiquetes d'origen de quasi tot el món.

En les cada vegada més comunes botigues de productes orientals, Indis o Xinesos trobarem un munt d'aliments d'origen vegetal o animal amb etiquetes traduïdes amb més o menys cura però és fàcil tenir dubtes que aquests productes han tingut la mateixa seguretat alimentària que un filet de vedella del Pirineu per exemple.

A casa nostra hi ha una sensació entre el consumidor que el ramader, l'agricultor o la indústria ofereixen aliments contaminats i/o perjudicials per a la seva salut. Existeixen campanyes repetitives sobre els problemes de contaminacions alimentàries i al final sempre el culpable és l'indústria alimentària. Però a la vegada quan anem a comprar sempre busquem els productes més barats suposant que la seguretat alimentària estarà sempre assegurada indiferent del preu del producte.

Si analitzem el primer pas de la cadena alimentària veurem que la superfície agrícola productiva a Catalunya és impossible augmentar-la ans en contra esta disminuint cada vegada més perquè les millors terres de cultiu és on la pressió immobiliària és més gran. Per tant la capacitat de produir un major nombre d'animals, per tant caldrà pensar a augmentar la productivitat, o sigui produir més amb la mateixa superfície o capacitat de les granges. En aquests moments, si analitzem la situació a Catalunya veurem que ja no podem produir prou cereal ni oligenoses que necessitem degut a les enormes produccions àrniques que produïm, una gran part per exportar.

El comerç dels cereals cada vegada és més important per la producció de carn, però a la vegada cada vegada som més dependents de les decisions que es prenen lluny de nosaltres. Per produir aquesta carn nosaltres que no tenim producció agrària pròpia suficient havem d'importar: soja, blat, blat de moro... de qualsevol país productor que tingui un millor preu en cada moment.

La situació actual és que estem en mans d'altres com altres estan en les nostres mans. Podem tenir una recollida molt baixa i que el preu final sigui molt baix o al rebes la millor collita de la nostra vida amb el millor preu. Per exemple això es pot deure a què una collita molt bona a Ucraïna, que comporta que Rússia deixi aquell any de ser un gran importador de cereal o que hi ha una epidèmia de vaques boies a UK i el mercat de la carn s'altera a nivell mundial arrossega'n darrere la carn de pollastre, la carn de porc, els cereals necessaris per la producció de carn... Etc.

La reflexió que crec que hem de tenir és si realment tenim algun control sobre aquesta producció final.

Fa cent cinquanta anys a Catalunya la collita i la posterior transformació en carn depenia de l'any Agrícola, del tipus de llavors, de la pluja, de les malalties dels animals de la granja de la família.... Per tant era independents de factors llunyans a nosaltres però en aquest moment estem lligats a les incidències en els cultius vegetals en l'àmbit mundial així com a les malalties en les diferents espècies productives de la carn que consumim.

El sector alimentari i específicament la producció de carn a Catalunya és un dels sectors que manté una balança comercial positiva La producció és netament superior al consum i són necessàries les exportacions. El porcí, l'aviram i el boví representen un 84% del total de la carn consumida

Recordem les exportacions càrniques que als darrers 20 anys que s'estan exportant de forma regular i intensiva cap diferents països de l'antiga URSS. Aquí podem parlar tant de carn en forma de canal, especialment de porc com de productes elaborats. Recordem la importància que han tingut en els últims anys en les zones de producció de Olot i Vich, on a estat una molt important sortida en moments de crisis de la venda interna. Podem mencionar que les potes dels pollastres de quasi tot Europa actualment s'exporten cap a Xina on són considerades un menjar delicatessen mentre que per nosaltres són un rebuig

Per tant els nostres peus de porc es poden menjar a Siberia mentre és possible menjar les potes de pollastre a Pekin.

Ens trobem que moltes vegades el que tenim prohibit en la nostra legislacions per la nostra alimentació s'utilitza sense problemes en altres països que finalment exporten el producte final als nostres mercats. Com a exemple podem parlar de l'ús d'organismes genèticament modificats (OGM) autoritzats, incidint bàsicament en els del blat de moro i la soja, que han demostrat la seva innocuïtat. Els països, més de 29 ara mateix entre ells Xina,

que estan a favor del OGM l'utilitzen àmpliament tant en l'alimentació humana com en l'animal. Sobretot països d'Amèrica mentre que a Europa existeix una legislació que el rebutja. Els additius, conservants, edulcorants, colorants i aromatitzants són evidentment necessaris per aconseguir els preus de mercat internacional. Però com s'utilitzen en països en desenvolupament o del tercer món. Quina seguretat tenim de la seva aplicació?. El mateix plantejament podem fer amb els promotors de creixement de tipus antibiòtic han deixat d'utilitzar-se aquí però no en països en desenvolupament. Molts d'aquests productes estan sent consumits de forma indirecta, amb coneixement o no per consumidors que teòricament estan en contra que utilitzen generalment arguments i conceptes més ideològics i socioeconòmics que tècnics, en la seva postura.

En aquest moment el consumidor final té al seu abast aliments segurs i controlats de cara a la salut humana. Però això la tendència és a seguir així en un futur pròxim?.

Com a veterinaris primer es va formar el Cos d'Inspectors d'Higiene i Sanitat Pecuària, després el Cos Nacional Veterinari a fi de que prestés serveis directius i de control d'animals i productes pecuaris, i ara hem desplaçat la responsabilitat sobre els productes al fabricant mentre nosaltres certifiquem les seves bones pràctiques a través del sistema HCPP o amb algunes anàlisis rutinàries. Aquest és el futur en l'evolució de la cadena alimentària en un futur pròxim?

La situació en molts països en vies de desenvolupament es semblant al que teníem fa 40-50 anys aquí i per tant el podem utilitzar per fer paral·lelismes entre Catalunya i aquests països que estan exportant productes alimentaris cap al primer món. Per tant el futur passarà per aconseguir que els països encara no desenvolupats facin una transició com la que vàrem viure entre els anys 1950-2000. Això els obligarà com vàrem fer nosaltres a una producció més intensiva amb avanços en la genètica, en l'alimentació animal i en la intensificació dels cultius.

Entre 1950-2013 veiem a Catalunya i al nostre voltant que s'ha produït una transformació en els models ramaders passant d'un model antic (de consum primari) a un model industrial d'explotacions intensives i massificades. Es passa d'una economia de subsistència a una de producció per vendre els resultants. Una colla de coincidències: expansió econòmica, una indústria en creixement, capital i tecnologies disponibles, etc., van contribuir que la professió veterinària tingués un paper protagonista indiscutible en el naixement i creixement del potent sector de la producció animal moderna a Catalunya.

Amb aquesta evolució soci-econòmica les estructures professionals també es transformen per poder fer front a aquests canvis a través de tots els estaments implicats:

Facultats de Veterinària

Formació continuada

Legislació adequada a cada moment

Organització del col·legis professionals

A Catalunya el nivell tècnic en el sector agroalimentari és molt alt gràcies als esforços de tots els sectors implicats: Tecnologia agrària, Tecnologia pecuària, genètica, Sector bancari, Additius, Conservants, i sobretot el nivell molt alt de professionals que tenim en aquest moment. En aquests moments Catalunya és una potència de referència mundial pel que fa a la transferència de tecnologia alimentària en diversos sectors.

Tot i així a Catalunya vàrem tardar 25 anys a passar d'una economia minifundista de subsistència a un inici de sector productiu. Recordem els esforços que va representar tenir una producció rendible d'ous o en el sector porcí entre nosaltres.

La gran pregunta és si això es mantindrà a llarg termini, pensem en la competència de països que s' estan desenvolupen és cada vegada més forca.

Posem com a exemple el sector de la posta d'ou en les granges segons la Directiva 1999/74/CE del Consell de la Unió Europea el productor han d'adequar les gàbies de posta per millorar el benestar animal, que sens dubte és molt lloable. Això comporta un increment de producció entre un 20-30 %. Això fa que els avicultors catalans siguin menys competitius enfront dels de tercers països que no han de complir aquesta normativa però que sí que poden vendre els seus productes aquí. El pollastre que consumim a taula és cada vegada més Brasilenysque català. Que passa llavors amb la TRAÇABILITAT, que pels productors europeus representa un cost moltes vegades insuportable enfront dels preus dels productes importats?.

Sembla que pel fet de ser importats aquests productes si els fem una anàlisi la major part en les vegades senzilles i a corre-cuita per passar la frontera ja és suficient. Recordem que en aquest moment un producte de fora de la UE pot entrar per qualsevol punt fronterer i un cop esta dins la UE pot ser vengut tantes vegades com volguem abans de ser consumit.

Quantes de les nostres explotacions agropecuàries son econòmicament sostenibles? En el context actual caldrà que ens els pròxims anys desapareixien fins al 50% per falta de rendibilitat, quan calgui aplicar de veritat totes les normes sobre bioseguretat, benestar animal, transport i protecció mediambiental que es proposen a Brussel·les.

Aquests condicionants, aquestes restriccions, que només s'apliquen a la producció comunitària europea, suposen un increment dels costos i, per tant, redueixen la seva competitivitat enfront dels productes procedents de tercers països, compromentent greument el seu futur.

Podrà la UE seguir ajudant als productors europeus per mantenir la competència enfront els productes americans o de tercers països que, per ara, no tenen aquestes exigències i càrregues?

Conclusions

La tendència econòmica sembla clar que passar per un creixement dels països del segon i tercer món. On econòmicament el més ràpid i fàcil de fer créixer el sector primari(agricultura) i secundari(transformació agrària).

El futur de la producció ramadera i de la nostra professió com a veterinaris passa per fer programes productius, però això ja no ho hem de plantejar a nivell nacional sinó a nivells més globals.

Crec que la nostra responsabilitat com a veterinaris és transmetre als països en desenvolupament i del tercer món la nostra experiència i poder adaptar-la a les necessitats d' aquests països.

Actualment tenim una estructura de professió lliberal enfront de la veterinària de funció pública. Aquestes transformacions en la nostra professió s' han fet de forma molt ràpida i eficaç amb els esforços de tots, però aquests països podran seguir el mateix camí

que nosaltres?. Si no és així quina seran les solucions que podem aportar? Tornar a un sistema de control intensiu en l'àmbit de les nostres fronteres?

Crec que hem de buscar com utilitzar la nostra experiència per ajudar als països en desenvolupament i la vegada millorar la nostra seguretat alimentaria a través d'augmentar la seguretat de la cadena a partir dels primers esglaons .

Es la nostra obligació com a gremi començar a estimular la creació de polítiques de creixement professional sobretot en els països dels quals estem important matèries primeres. Deixar de banda tant el paternalisme comercial com el volguer ignorar les mancances clares en la seguretat alimentaria que hem descrit anteriorment.

Hem de afavorir la col·laboració entre els veterinaris que estem implicats en el control alimentari a través de visites, trobades e intercanvis si volem créixer tots junts. Això podem fer-ho a nivell de grans entitats com la World Veterinary Association com a nivell més petit però de la mateixa importància perquè actualment la necessitat en aquest aspecte és molt gran i l'oferta és petita.

Si anem cap a la globalització alimentaria no podem romandrà amb una visió regional o nacional. Hem de començar a reaccionar perquè no es tracta d'un problema teòric degut a la tendència cada vegada més clara d'importar una part molt important dels nostres productes bàsics.

BIBLIOGRAFÍA RECOMENADA

Acha, P., Szyfres, B: (1986) *Zoonosis y enfermedades transmisibles comunes al hombre y a los animales*. Organización Mundial de la Salud.

Aymerich J M (2006) Els veterinaris. sanitat i producció animal i la salut pública ACVC

Agència Catalana del Consum; www.consum.cat

Beer, J: (1983) *Enfermedades infecciosas de los animales domésticos Tomos I y II*. Editorial Acribia.

Brown C: (2004) *Emerging zoonoses and pathogens of public health significance: an overview*. Rev. sci. tech. Off. int. Epizoot, 23(2), 435-442.

Calvo, M.A: (2005) *¿Nuevas zoonosis del siglo XXI?* Real Academia de Ciencias Veterinarias de Madrid.

Codex Alimentarius, <http://www.codexalimentarius.org>

Comerc Agroalimentari, IDESCAT. <http://www.idescat.cat/>

Costa.P (2012) Seguretat alimentaria ACVC

DARP, Alimentacio i medi rural, informes. <http://www20.gencat.cat/portal/site/DAR>.

FAO, Estadistiques, Juny 2013

ICEX, <http://www.icex.es/>

Llupià,J (2011) *Materias primas para la nutrición animal en el marco de la globalización económica* ACVC

Ministère de l'Alimentation de l'Agriculture et de la Pêche; www.agriculture.gouv.fr

Ministerio de Medioambiente y Medio Rural y Marino; www.marm.es

Monné,F (2010) **¿Sobrevivirán la avicultura de puesta catalana y española?** ACVC

Sanidad Animal, Informe 11. Federacion Europea de Salud Animal. The Wellcome Institute Library, 1995.

Solà,J (2012) *Reflexions sobre el futur de la alimentació i la ramaderia* ACVC

Soldevila ,A (2006) *La producció animal a girona: evocació d'una actuació pionera* ACVC

SMIR, *Perspectivas alimentarias*, 2012

Observatori de la llet. Informe 2/09. Informe del sector lleter, exercici 2008. Generalitat de Catalunya. Departament d'Agricultura Ramaderia i Accio Rural.

Organización Mundial de la Salud; www.who.int

Organización Mundial de Comerç <http://www.wto.org/>

Tarragó,J (2010) **Els veterinaris com garants de les aliments i de les zoonosis** ACVC

Torrent, M (2010) **Perill d'extinció de les explotacions agro-pecuarias** ACVC

United States Department of Agriculture; www.usda.gov

US Census Bureau; www.census.gov

Worldometers; www.worldometers.info

.

World Veterinary Association , <http://www.worldvet.org/index.php>